

FORAN REVIDERT

-litt om bakgrunn og perspektiver fra LO-økonomene

1. Blandet i industrilandene
2. Makrobildet i norge
3. Unge i drift – skjerpet inkluderingsutfordring
4. Ikke så lett med utførerater
5. Om bruk av oljepenger -finanspolitikken og oljefondet
6. Ingen hast med skattelette av hensyn til konkurranseevne –
endret valutakurs betyr mer enn hele selskapsskatten
7. Kommuneøkonomien - viktig for sysselsettingen

Mai 2015

Tidligere utgitte samfunnsnotat 2015

Samfunnsnotat	1/14	Midlertidige ansettelse og sysselsetting - en oppdatering etter endelig forslag
Samfunnsnotat	2/14	Frontfag og samordning
Samfunnsnotat	3/14	Utenforskap og inkludering
Samfunnsnotat	4/14	Tyskland
Samfunnsnotat	5/14	Storbritannia

1. BLANDET I INDUSTRILANDENE

Utviklingen i utlandet har stor betydning for norsk økonomi. Et bilde av denne er derfor ofte starten på vurderingen av utsiktene for Norge. Usikkerheten for hvordan det går består både for eurosonen, Russland og oljepris. Alt i alt er det ikke grunnlag for vesentlig endring i de internasjonale forutsetninger fra et norsk perspektiv.

Eurosonen har hatt en svak utvikling etter finanskrisen og høy arbeidsløshet. BNP falt både i 2012 og 2013. BNP vokste 0,9 prosent i 2014. I april anslo IMF en BNP-vekst på 1 ½ prosent i 2015.

I september 2014 satte den europeiske sentralbanken (ECB) ned renten til 0,05 prosent, med negative renter for innskudd i sentralbanken. Til tross for dette har årsveksten i konsumprisene vært negativ i flere måneder, før det ble nullvekst i april. Det skyldes svak økonomisk utvikling og fallet i energiprisene.

Prisutviklingen er langt unna sentralbankens styringsmål om inflasjon opp under 2 prosent. ECB begynte å kjøpe statsobligasjoner ("pengetrykking") 9. mars i år.

Eurosonen er sårbar for nye tilbakeslag, med høy arbeidsløshet og svake offentlige finanser. Sysselsettingen var over 5 mill. lavere i 2014 enn i 2008. Ledighetsraten i mars 2015 var på 11,3 prosent mot 11,7 prosent et år tidligere.

Årsakene til at det antas at BNP- veksten vil ta seg noe opp er en kombinasjon av mindre innstramming i budsjettene, lavere oljepris, svekket valutakurs, og trykking av penger.

Også budsjettene i **Storbritannia** er strammet inn, men sentralbanken har lenge stimulert etterspørselen gjennom å trykke mye penger. BNP i Storbritannia økte med 1,7 prosent i 2013 og 2,6 prosent i 2014. Sysselsettingen var i 2014 1,3 mill. høyere enn i 2008. Arbeidsløsheten var 5,5 prosent i januar 2015. IMF anslår BNP-veksten til 2,7 prosent i 2015.

Russland blir hardt rammet av fallet i oljeprisene kombinert med sanksjoner. Vekstanslagene er blitt gradvis nedjustert over tid. I juli 2014 nedjusterte IMF anslaget BNP-veksten for 2015 fra 2,3 prosent til 1 prosent. I april 2015 anslo IMF et fall i BNP på 3,8 prosent i 2015.

Utviklingen i **USA** er mer positiv enn i Europa. Også i USA er det ført en stram budsjettpolitikk, men det har vært en betydelig trykking av penger. Etter finanskrisen har veksten i USA ligget rundt 2 prosent per år, men tok seg opp 3 siste kvartaler i 2014, og nådde 2,4 prosent på årsbasis.

Arbeidsløsheten er på vei nedover, og kom ned i 5,5 prosent i februar og mars, etter å ha nådd en topp på 10 prosent høsten 2009. Mange millioner er imidlertid falt ut av arbeidsstyrken og regnes ikke som arbeidsløse. Sysselsettingsraten er nå rundt 4 prosentpoeng lavere enn før finanskrisen.

Mindre stramme budsjetter, bedring i boligmarkedet og lavere oljepris bidrar til å stimulere økonomien. Styrking av USD virker imidlertid dempende på eksporten.

IMF la i april til grunn at BNP-veksten i 2015 ville bli 3,1 prosent. Det kan nå synes litt optimistisk. I slutten av april ble veksttakten i 1. kvartal 2015 beregnet til 0,2 prosent. Det var nedgang i eksport og investeringer i næringslivet, og redusert vekst i offentlig konsum.

Veksten i **Kina** var 7 1/2 prosent i 2014, og antas av IMF å bli 6,8 prosent i 2015. Det er bekymring knyttet til overkapasitet i eiendomsmarkedet og potensielt mye dårlige lån i økonomien. Det ventes svakere utvikling i investeringene.

Lav oljepris stimulerer verdensøkonomien. IMF anslår at fallet i oljeprisen isolert sett bidrar til at verdens BNP i 2016 vil være 1/2 -1 prosent høyere enn med fortsatt høy oljepris.

En viktig årsak til oljeprisfallet var en uventet kraftig økning i produksjonen av skiferolje i USA og økning i lagre. Ved inngangen til 2015 lå oljeproduksjonen i USA godt over 9 mill. fat per dag, rundt 1 mill. fat over nivået et år tidligere. Mye av 2015 har amerikanske oljelagre økt med rundt 1 mill. fat per dag.

Letevirksomheten er sterkt redusert i USA og andre steder og oljeproduksjonen i USA kan ha nådd en topp rundt 9,4 mill. fat per dag, samtidig som lageroppbyggingen ser ut til å stanse opp. Ulike rapporter tyder på at oljeproduksjonen allerede har begynt å falle. Offentlige prognoser er at daglig oljeproduksjon vil reduseres fra andre til tredje kvartal tilsvarende 0,2 mill. fat per dag.

Prisen på Brent Blend har beveget seg fra under 55 USD per fat i midten av mars til 66 USD ved inngangen til mai.

2. MAKROBILDET I NORGE

Etter en sterk vekstperiode er norsk økonomi inne i en svak utvikling. En ventet nedgang i petroleumsinvesteringene er forsterket av oljeprisfallet. Nedgangen i BNP-veksten dempes gjennom lavere rente, lavere valutakurs og styrket eksportsektor, og en fortsatt ekspansiv finanspolitikk.

BNP i fastlands-Norge vokste med 3,8 prosent i 2012. Veksten falt til 2,3 prosent i 2013 og i 2014. Utviklingen i 2015 blir klart svakere pga. kraftig reduksjon i oljeinvesteringene, som blir forsterket av oljeprisfallet siden sommeren 2014.

Arbeidsløsheten i Norge har steget fra et lavt nivå, og nådde 4,1 prosent i mars i følge AKU. Det er usikkert hvordan svakere økonomisk utvikling vil påvirke innvandring og arbeidsløshet. Vi anslår en gjennomsnittlig ledighetsrate for året på 4 prosent.

LOs anslag for 2015 og 2016 basert på det fremtidsbildet vi har nå, er i stor grad i samsvar med siste anslag fra SSB og Norges Bank. Vi forutsetter relativt små endringer i valutakursen framover.

LO antar at veksten i økonomien i Fastlands-Norge vil være rundt 1 ½ prosent i 2015 og øke til 2 ¼ prosent i 2016. En viktig årsak til bedringen er at nedgangen i oljeinvesteringene ventes å være betydelig lavere i 2016 enn i 2015.

I 2013 økte oljeinvesteringene med 17 prosent. Investeringene begynte å falle i 4. kvartal 2013, men var uendret som årsgjennomsnitt fra 2013 til 2014. Nedgangen i 2015 anslås å bli rundt 15 prosent, med en videre nedgang på 8 prosent i 2016.

Lavere oljepris slår først og fremst inn i lavere inntekter for oljefondet. Økonomisk politikk er ekspansiv både i 2014 og 2015.

Noen makroøkonomiske anslag for 2015. prosentvis volumendring fra 2014

	Norges Bank	SSB	LO
BNP for Fastlands-Norge	1 ½	1,1	1 ½
Bruttoinvesteringer i utvinning og rørtransport	-15	-15,9	-15
Offentlig konsum	2 ½	2 ½	2 ½
Privat konsum	1¾	2,1	2
Arbeidsløshet AKU (nivå)	4	3,9	4

Renten som husholdningene står overfor er redusert. Høye overskudd i banksektoren og en langt på vei varslet nedgang i Norges Banks renter kan legge grunnlag for en liten videre rentenedgang for husholdningene.

Kredittveksten har vært relativt stabil de siste årene. Publikums jevnt økende (brutto) gjeld var 5,1 prosent høyere i januar enn ett år tidligere. Gjeldsveksten og boligprisveksten er bekymringsfull.

Siden utgangen av 2008 er boligprisene økt nesten 50 %. Prisen på leiligheter er økt mest, med over 60 %. I hele landet var boligprisveksten fra 1. kvartal 2014 til 1. kvartal 2015 hele 7,2 prosent. I Oslo med Bærum økte prisene hele 11,9 prosent.

Den svake utviklingen i oljesektoren har bidratt til at boligprisene i Stavanger bare var 2 prosent høyere enn året før. Mens prisveksten fra 4. kvartal 2014 til 1. kvartal 2015 for hele landet var 1,6 prosent, falt prisene i Stavanger med 0,9 prosent.

Konsumprisstigningen har økt fra 2012, da den var spesielt lav, 0,8 prosent. Den ble 2,1 prosent i 2013 og 2,0 prosent i 2014

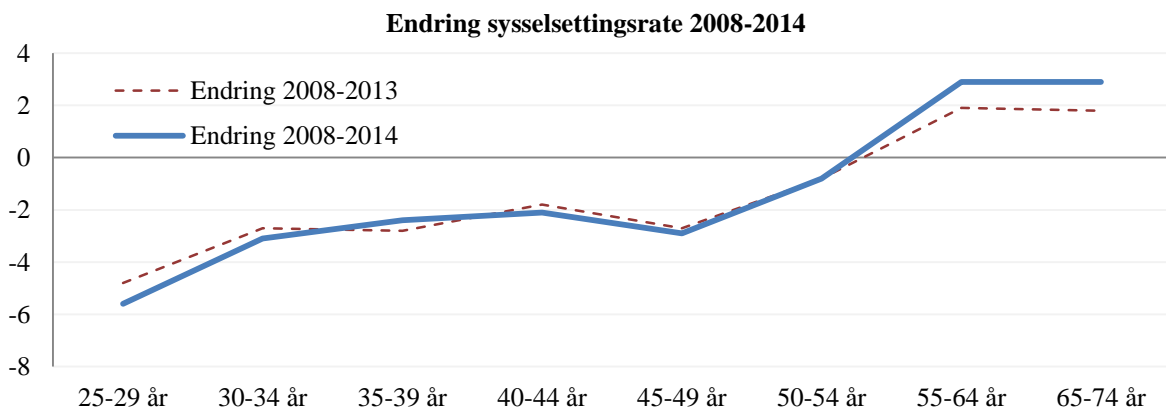
Til tross for at svekket valuta gir høyere importpriser, motvirkes vesentlig økning av konsumprisveksten av moderat lønnsvekst, økt ledig kapasitet i økonomien, svak prisvekst i utlandet og fall i prisene på energivarer. Både SSB og Norges Bank anslår at prisveksten i 2015 blir $2\frac{1}{4}$ prosent, mens TBU oppjusterte sitt anslag til rundt $2\frac{1}{2}$ pst

3. UNGE I DRIFT – skjerpet inkluderingsutfordring

Den økende arbeidsløsheten som vi måler er bare en del av inkluderingsutfordringen, som har bestått selv etter en ny vekstperiode etter finanskrisen. AKU-tall for første kvartal i år viser utflating i sysselsettingen og videre nedgang i samlet sysselsettingsrate. Andelen av befolkningen i alderen 15-74 år som var sysselsatt i 1. kvartal i år var 67 $\frac{3}{4}$ pst., som er $\frac{1}{4}$ prosentpoeng lavere enn for ett år siden og 4 prosentpoeng lavere enn på samme tid i 2008. Nedgangen siden 2008 må ses i sammenheng med at sysselsettingsveksten ikke har vært sterk nok til å holde følge med høy befolkningsvekst.

Nedgangen i sysselsettingsrate siden 2008 har vært sterkest blant unge. Sysselsettingsraten i aldersgruppen 15-24 år og 25-39 år er hhv 7 og 4 prosentpoeng lavere enn i 2008.

Noe av nedgangen i den samlede sysselsettingsraten har sammenheng med endringer i alderssammensetning. Men selv om en korrigerer for det, har det vært en betydelig nedgang. For at sysselsettingsraten i dag skulle vært på nivået før finanskrisen, måtte 150 000 flere vært sysselsatt.

Kilde: SSB, AKU

Etter nokså stabil utvikling gjennom fjoråret, har antallet helt arbeidsløse økt med 4 300 så langt i år, ifølge sesongjusterte tall fra NAV. Ved utgangen av april var ifølge NAV 3 pst av arbeidsstyrken (tilsvarende 81 600) registrert arbeidsløse, mens bruttoledigheten utgjorde 3 $\frac{1}{2}$ pst.

Arbeidsløsheten har så langt i år økt for de fleste yrkesgrupper. Økningen er imidlertid klart størst innenfor oljerelaterte yrkesgrupper, og særlig ingeniør- og IKT-fag, selv om ledighetsnivået her fortsatt er lavt (2 $\frac{1}{4}$ pst). Arbeidsløsheten er høyest for bygge- og anleggsarbeidere (5 $\frac{3}{4}$ pst.) og for personer som jobber innen reiseliv og transport (4 $\frac{3}{4}$ pst). Innen Industrien utgjorde arbeidsløsheten 4 $\frac{1}{2}$ pst. i april, etter at den har tatt seg gradvis opp fra årsskiftet.

Ledigheten øker mer for innvandrere enn for andre, i hovedsak blant personer fra EU-land i Øst-Europa¹. I første kvartal i år var 7 ½ pst av innvandrere registrert som arbeidsløse, ¼ prosentpoeng høyere enn på samme tid i fjor. Innvandrere står for nær 40 pst. av antallet helt ledige.

I Norges Banks nettverksundersøkelse fra april ser nettverket for seg om lag nullvekst i sysselsettingen framover. Om det ikke skjer store endringer i arbeidsinnvandringen vil det sammen med generelt svakere vekstutsikter, bety at inkluderingsutfordringen skjerpes i tiden som kommer.

Trygdeutfordringen – i stor grad en ungdomsutfordring

Det tilsier behov for å ha særlig fokus på unge. Flere studier indikerer at unge allerede har fått det vanskeligere i arbeidsmarkedet. Økt konkurranse om jobbene i deler av arbeidslivet, har særlig rammet unge, tidligere ankomne innvandrere og personer med lav kompetanse². Den kraftige nedgangen i sysselsettingsratene blant unge må i tillegg til fortegningseffekter ses i sammenheng med at flere tar utdanning, at det blir færre jobber der det ikke stilles krav til utdanning samtidig som gjennomføringen av videregående opplæring er lav, særlig i yrkesfag.

Ungdom er en sårbar gruppe. Å ha tilbud om aktivitet, kompetanseheving og sikre god overgang fra utdanning til arbeid er derfor viktig for den enkelte. Men også for samfunnet som risikerer å gå glipp av verdifull arbeidskraft i mange år framover dersom "starten" på yrkeslivet mislykkes. Mye av samfunnets trygdeutfordring ligger her.

Unge som sliter med å få fotfeste i arbeidslivet finner vi flest av i NAVs statistikk over personer med nedsatt arbeidsevne (40 000 under 30 år). Om lag ¾ i denne gruppen oppgir at de ikke har fullført videregående opplæring³. I tillegg kommer 23 000 arbeidsledige, men der hovedutfordringen gjelder de 12 000 som har vært arbeidsledige 8 uker eller mer. I tillegg kan det være noen som ikke har meldt seg til NAV, men som likevel ønsker jobb, og verken befinner seg i arbeid eller utdanning.

Et alternativt mål på inkluderingsutfordringen blant unge er tall for de som verken er i arbeid eller utdanning (NEET). De utgjør om lag 70 000, men inkluderer hjemmearbeidende og personer som har valgt å ta et friår i tillegg til bla arbeidsløse og personer med helseproblemer. Alt i alt er det grunn til å tro at

¹ 85 pst av økningen i antallet arbeidsløse innvandrere fra 1. kvartal 2014 til 1. kvartal 2015 er kommet blant personer fra EU-land i Øst-Europa.

² Bratsberg og Raaum (2013 og 2012)

³ Arbeid og Velferd nr 1 2014 "Hvem er de unge med nedsatt arbeidsevne?"

målgruppen for økt inkluderingsinnsats blant unge under 30 år er et sted mellom 50 000 og 70 000.

I begge tallgrunnlagene er det opplysninger som underbygger at svært mange i målgruppen mangler fullført videregående opplæring. Samtidig er fullført videregående opplæring langt på vei en forutsetning for arbeidstilknytning over tid.

4. IKKE SÅ LETT MED UFØRERATER

Omfanget av uføretrygdingen i Norge omtales ofte som høy. Det glemmes ofte at det her spiller inn at yrkesdeltakelsen blant de eldre er høyere hos oss enn i de fleste andre. I land med lav alderspensjon og tidlig pensjonering blir det naturlig færre uføretrygdede enn i land der flere tar ut pensjon sent, som i Norge. Hos oss har ca 40 pst av de uføretrygdede passert 60 år. Alderspensjonen har i andre land ofte lavere aldersgrenser enn i norske systemer.

Det spiller også inn at ordninger for uføretrygd varierer mellom land. Det gjelder også andre trygdeordninger som ofte er nære substitutter for en formell uføretrygd. En som er uføretrygd i Norge ville i et annet land heller vært på arbeidsløshetsstrygd (som i noen land er mer langvarige enn hos oss), på alderspensjon eller forsørges av familien eller på annen måte.

Produktivitetskommissjonen har (i NOU 2015:1) presenterte tall som illustrerer noe av problemstillingen. Her starter en med "kjente" tall som viser stort innslag av uføretrygdede i Norge i en internasjonal sammenlikning.

ANDEL UFØRE

Befolkning 15-64 år etter hovedaktivitet 2012. Prosent

Norge	7,7
Danmark	7,1
Finland	6,4
Nederland	6,2
Belgia	5,4
Sverige	5,2
Ungarn	5,1
Tsjekkia	3,7
Spania	2,8
Hellas	1,9
Østerrike	1,6
Portugal	1,6
Italia	1,3

Kilde: NOU 2015:1 fra Eurostat, som er basert på landenes Arbeidskraftundersøkelser (AKU)

Hvis vi imidlertid tenker på at folk over 60 år utgjør en stor andel av de uføre i Norge, blir produktivitetskommissjonens tall for alderspensjonister også interessante. Den viser at tallet på alderspensjonister i denne aldersgruppen er mye større i andre land enn hos oss. Dermed reduseres deres innslag av uføretrygdede.

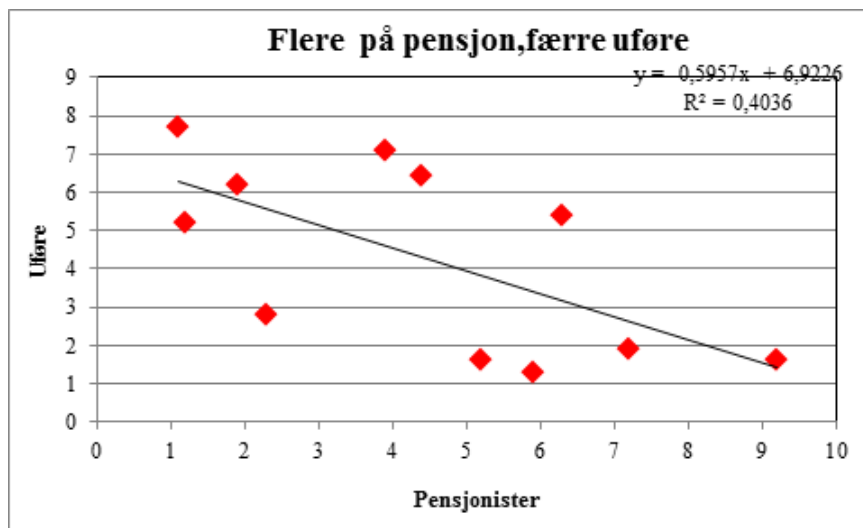
ANDEL PENSJONISTER

Befolkning 15-64 år etter hovedaktivitet 2012. Prosent

(side 70; kilde Eurostat), som er basert på landenes Arbeidskraftundersøkelser (AKU)

Østerrike	9,2
Frankrike	8,0
Hellas	7,2
Belgia	6,3
Italia	5,9
Portugal	5,2
Finland	4,4
Danmark	3,9
Spania	2,3
Nederland	1,9
Sverige	1,2
Norge	1,1

Vi ser altså at Norge etter topplassering i andel uføre opptil 65 år, har lavest andel alderspensjonister. Det er en sammenheng mellom de to. Mindre av det ene (pensjonister), gir mer av det andre (uføre).

Dette kan tale for at vi istedenfor å telle uføre og pensjonister hver for seg, teller dem sammen. Det gir oss følgende resultat der Norge plasserer seg mer midt på treet. Men igjen er det slik at mange i arbeid (høy sysselsettingsrate) gir flere som mulige uføretrygdede. Høy sysselsetting gir høyere trygdeandel når den regnes i prosent av befolkningen.

ANDEL UFØRE ELLER PÅ ALDERSPENSJON

Befolkning 15-64 år etter hovedaktivitet 2012. Prosent

(side 70; kilde Eurostat), som er basert på landenes Arbeidskraftundersøkelser (AKU)

Belgia	11,7
Danmark	11,0
Finland	10,8
Østerrike	10,8
Hellas	9,1
Norge	8,8
Nederland	8,1
Italia	7,2
Portugal	6,8
Sverige	6,4
Spania	5,1

Dette bildet passer også bedre med bildet av at Norge har relativt mange i jobb målt som andel av befolkningen. Vi har det vi kaller en relativt høy sysselsettingsrate. Motstykket til sysselsettingsraten er andelen som ikke er i jobb, som gir følgende rekkefølge mellom landene.

Andel ikke-sysselsatte 15-64 år

Hellas	48,7
Spania	44,2
Italia	43,2
Belgia	38,2
Portugal	38,2
Finland	30,6
Østerrike	27,5
Danmark	27,4
Sverige	26,2
Nederland	24,9
Norge	24,3

5. OM BRUK AV OLJEPENGER -Finanspolitikken og oljefondet

Et sentralt element i den økonomiske politikken er innretningen av statsbudsjettet, den såkalte finanspolitikken med tanke på etterspørsel og aktivitetsnivå i økonomien. I Norge har politikken også vært basert på at statlige oljeinntekter er usikre og langsiktig avtagende. En hovedbekymring forsøkt ivarettatt gjennom handlingsregelen er faren for et stigende og for industrien "ødeleggende" kostnadsnivå.

For en mindretallsregjering med skattelette (og dermed svekket statsbudsjett) som et viktig mål har dette vært et særlig spenningsmoment ved dagens regjering. Forventningene om styrket offentlig infrastruktur og tjenestetilbud kombinert med fallende oppslutning om regjeringspartiene kan legge et ekstra press på budsjettarbeidet. Det er lett "å skli" på bruken av oljepenger, som det gjerne heter.

Skepsisen har blitt bekreftet ved at statsbudsjettet er blitt svekket "utenom" ved to anledninger:

Bruk av oljepenger¹⁾

Ny handlingsregel

Bondevik II godtar Stoltenberg I's rammer	Stoltenberg II Godtar Bondeviks rammer	+ 20 mrd jan 2009 pga finanskrisen	Solberg I plusser på ²⁾ 5 mrd.	Solberg I plusser på ²⁾ 2 mrd.
2002	2006	2009	nov 2013	mai 2014

¹⁾ Tilsvarende underskudd når korrigeret for olje og konjunktur.

²⁾ I forhold til framlagt balanse.

Det "formildende" er imidlertid at det dreier seg om beskjedne størrelser. Det illustrerer imidlertid sårbarheten og presset som kan oppstå. Og det øker spenningen overfor det budsjett som regjeringen er langt på vei med for 2016 og som vil påvirkes også av det som skjer med Revidert nasjonalbudsjett nå i vår.

Handlingsregelen ble innført i 2001⁴ og er etablert for å hindre "overforbruk" av oljeinntekter i den norske økonomien.

Litt enkelt sagt går regelen ut på at statsbudsjettet utenom "netto oljeinntekter" kan ha et underskudd som tilsvarende fire prosent av oljefondet. Vi sier at vi kan "bruke" 4 pst oljepenger det aktuelle året. Hvis fondet er 3 800 mrd. kroner ved utgangen av 2012, kan vi bruke 152 mrd. i 2013. Det er imidlertid et ledd i

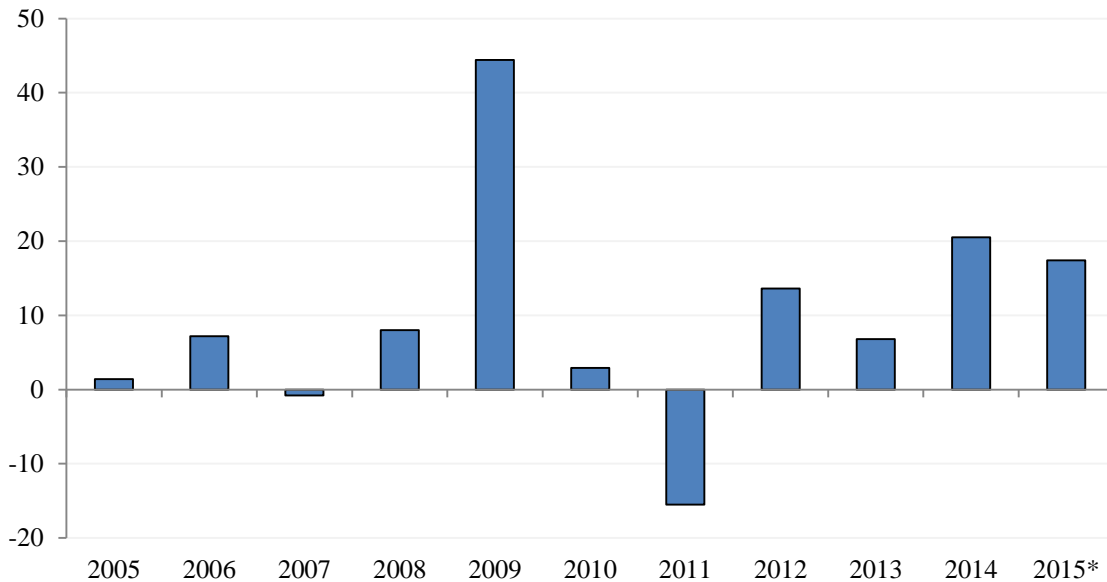
⁴ Gjeldende fra 2002, * St.m nr 13 2000-2001.

handlingsregelen å kunne bruke mer enn 4 pst når økonomien bør stimuleres, og mindre enn 4 pst i gode tider .

Det er altså ikke en regel som skal følges mekanisk, men tenkt slik at størrelsen på ”underskuddet” skal tilpasses den økonomiske situasjonen. Det betyr at det skal brukes mer i dårlige tider (som f eks i 2009) og heller mindre når det er god vekst i økonomien.

Den etterfølgende figur viser endringen i oljepengebruk de siste 10 år. Som vi ser er det særlig to år som utmerker seg: 2009 da bruken ble kraftig økt for å dempe utslaget av finanskrisen. Dernest 2011 som ga innstramning (reduisert bruk) som en korleksjon og overgang til mer normal konjunktursituasjon etter motkonjunkturpolitikken fra to år tidligere.

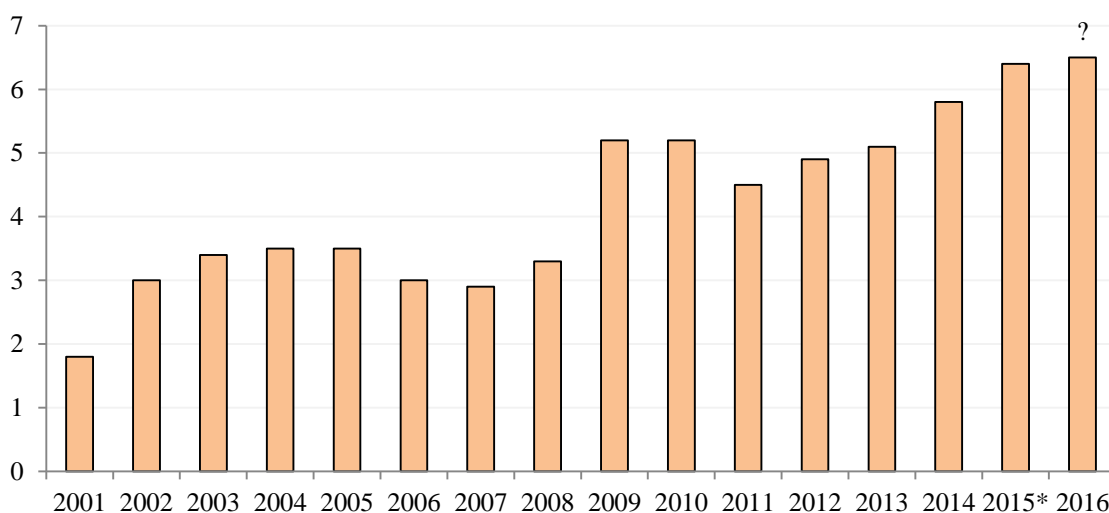
Endring i oljepengebruk i faste kroner, i flg. St.m 1 2014-15

Det bør sies at beregningen av oljepengebruken er komplisert og må særlig for budsjettåret bygge på usikre forutsetninger.

Den neste figuren viser hvordan den økte bruken av oljepenger har vært, målt som andel av økonomien. Her har vi en foreløpig topp i 2015, tilsvarende ca 6 av bnp for fastlandsøkonomien. Grovt sett betyr det at bortfall av bruk av oljepenger ville tilsvare bortfall av potensiell innenlandsk etterspørsel i denne størrelsesorden.

**Oljepenger som andel av økonomien (Olje- og
konjunkturkorrigert underskudd i pst av fastlandsøkonomien i
flg St.m 1 2014-15)**

* Foreløpig

En noe svekket konjunktursituasjon kunne isolert sett tilsi økt oljepengebruk. Den aktuelle virkemåten for vårt arbeidsmarked der jobbveksten i stor grad dekkes av utenlandsk arbeidskraft svekker dette argumentet. Mer selektiv og tiltaksorientert utgiftsøking er blitt mer relevant enn før.

Signal om utglidning i oljepengebruken kan også bidra til en mindre gunstig kronekurs for konkurranseutsatt virksomhet.

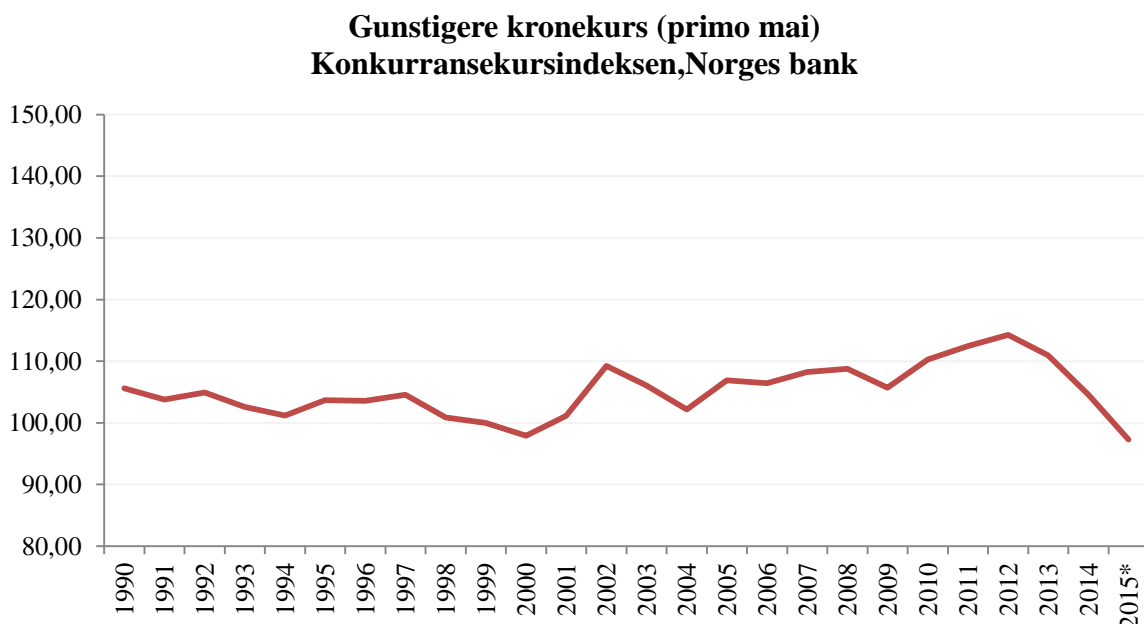
Viktig er det også at hensynet til reduserte oljeinntekter trekker i motsatt retning av hensyn til statsfinansene på lang sikt.

6. INGEN HAST MED SKATTELETTE AV HENSYN TIL KONKURRANSEEVNE – endret valutakurs betyr mer enn hele selskapsskatten

Det er vel kjent at valutakursen betyr mye for norske bedrifters konkurransevne overfor utlandet. Det er mindre kjent at den endringen vi har opplevd for norsk valuta siden 2012 betyr mer enn noen tenkelig form for skatteendring dersom den blir av tilsvarende varighet

Som det vil fremgå av regneksemplene i det følgende, vil på kort sikt:

1% på valutakurs = 2,4 poeng i skattesats
(på selskapsskatten⁵)

Lavere kronkurs øker priser på utenlandske produkter målt i norske kroner. Dermed styrkes konkurransevnen for norske bedrifter overfor utenlandske konkurrenter. En prisøkning på utenlandske produkter vrir samtidig etterspørsel innenlands bort fra import og mot innenlandsk produksjon. Det er således ikke bare eksportbedrifter som tjener, men også norske bedrifter som konkurrerer med import.

Valutakursendringer regnes normalt ikke som noen enkel måte å endre konkurransevnen på. Historisk har erfaringene i denne retning vært usikre fordi

⁵ Gitt 70-30-fordeling av verdiskaping mellom lønn og kapitalinntekt og skatteposisjon for de aktuelle bedrifter slik at skatteendringen virker. For andre selskaper blir forskjellen i virkning på disponibelt driftsresultat (i NR-forstand) enda større.

det inntreer kompenserende mekanismer som motvirker den initiale fordelingen for konkurranseutsatte bedrifter. De viktigste er:

- Renten går opp som følge av svekket tillit til kronen
- Lønnsveksten øker for å kompensere økte priser på import (og dermed konsumprisindeksen)

Denne gang ser det annerledes ut:

- Renten holdes nede av utenlandske renter
- Lønnsveksten er ikke (eller i liten grad) kompensert i økt lønnsvekst
- Importprisene har økt lite

Nedgangen i kronekursen kan ikke anses som like robust som et vedtak om senket skatt (f eks fra dagens 27%), men:

- nedgangen har vært virksom siden 2012
- den synes nært korrelert med (noe varig) redusert oljepris
- den styrker konkurranseevnen når det trengs mest (pga lavere oljeinvesteringer)

Om det i hovedsak er bedriftenes konkurranseevne som er siktemålet, er det god grunn til å se an utviklingen. I skrivende stund ligger norske bedrifter an til en styrket konkurranseevne på tre år tilsvarende mer enn hele selskapsskatten. De siste lønnsforhandlingene må også sies å understøtte en slik endring.

15% på valutakurs (endring siden 2012) tilsvarer 36%-poeng på selskapsskatten.

Dette gjelder virkningen på bedriftens verdiskaping. Hvis vareinnsatsen også er norsk og "valutagevinsten" kommer eksportbedriften til gode, blir virkningen enda større. Om vareinnsatsen tilsvarer like mye som verdiskapingen, vil

1% på valutakurs = 4,8%-poeng på selskapsskatten

7. KOMMUNEØKONOMIEN - viktig for sysselsettingen

Sammenliknet med tidligere har det vært en mye svakere utvikling i kommunesektorens inntekter de siste par årene.

I tiårsperioden 2004-2013 var den gjennomsnittlige realveksten i kommunenes samlede inntekter 2,8 prosent per år. Den nye regjeringen har halvert veksten og prioritert skattekutt i stedet:

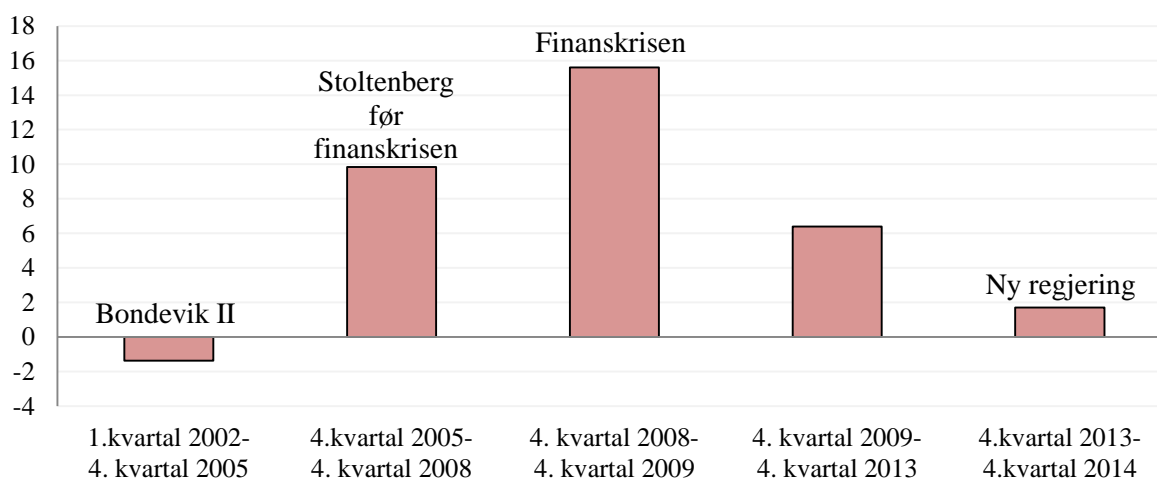
- Realveksten i 2014 ble i Tilleggsproposisjonen anslått til 5,4 mrd. kroner eller 1,4 prosent. I Nasjonalbudsjettet 2015 ble dette nedjustert til 4,4 mrd. kroner eller 1,1 prosent. bl.a. pga. nedjustering av skatteinntekter.
- Realveksten i 2015 ble i Nasjonalbudsjettet 2015 anslått til 7,1 mrd. kroner eller 1,7 prosent. Av dette var veksten i frie inntekter på 5,3 mrd. kroner.

På grunn av svakere økonomi og lavere lønnsvekst er skatteinngangen til kommunene lavere enn anslått i Nasjonalbudsjettet 2015. KS regner med et tap på 1,9 mrd. kroner. Opplysninger i media fra arbeidet med revidert budsjett kan tyde på at skattetapet er 1,6 mrd. kroner, men at kommunene sparer 0,3 mrd. kroner på lavere pris- og lønnsvekst. Dette innebærer i tilfellet at realveksten i inntekter bare blir på 1,3 prosent, om det ikke kommer tilleggsbevilgninger i revidert budsjett.

Det har vært store realinvesteringer i kommunesektoren de siste årene, delvis lånefinansiert, bl. a. knyttet til høy befolkningsvekst, mye fra innvandring. Ved utgangen av 2013 utgjorde gjelden 44 prosent av kommunesektorens inntekter. Fra inngangen på 2000 tallet til 2014 er kommunenes gjeld økt fra rundt 2 prosent av BNP til 8 prosent. Dette er en utfordring for finansieringen av kommunesektoren

Kommunesektoren er sysselsettingsintensiv. Penger brukt i sektoren gir direkte sysselsettingseffekt og bidrar også til stimulans av næringslivet. Det er derfor lang mer effektivt å søke å holde arbeidsløsheten nede under en lavkonjunktur ved å stimulere kommuneøkonomien enn å gi skattekutt. Vridning av pengebruken fra kommunesektoren til skattekutt under en lavkonjunktur reduserer sysselsettingen.

Årlig vekst i kommunal sysselsetting 1000 personer

Figuren viser at under Bondevik-II regjeringen var det nullvekst eller svak nedgang i sysselsettingen i kommunene. De siste 3 årene før finanskrisen økte sysselsettingen med rundt 10 000 personer per år. Under finanskrisen økte sysselsettingen i kommunene med 16 000 i løpet av ett år.

De siste 4 årene før regjeringsskiftet kom veksttaket ned i 6 000 per år. Etter regjeringsskiftet minner situasjonen på nytt om Bondevik II med tilnærmet nullvekst i sysselsettingen i kommunene.

Sysselsettingen i offentlig sektor og i kommunene har vært relativt stabil over tid som andel av samlet sysselsetting. I kommunesektoren var andelen av samlede timeverk i økonomien 15,6 prosent ved inngangen til 2002, 15,2 prosent i slutten av 2005 og 14,8 prosent ved utgangen av 2008. Økt sysselsettingsvekst i kommunene under finanskrisen kombinert med fall i næringslivet økte andelen til 15,8 prosent ved utgangen av 2009. Andelen var i 4. kvartal 2014 var 15,6 prosent.

Konjunkturtabell pr.30.04.2015						
2015	Faktisk 1.kv.2015	SSB ØA 1/15	FIN NB2015	Norgs Bank PR 1/15	LO apr.15	NAM SØA (Mar)
<i>Økonomisk vekst:</i>						
- BNP fastlands-Norge		1,1	2	1½	1½	2,0
<i>Konsum:</i>						
- Privat konsum		2,1	2,7	1¾	2	2,1
- Offentlig konsum		2,5	2,2	2½	2½	2,3
<i>Bruttoinvesteringer:</i>						
- Fastlands-Norge		1,4		1	1	
- Oljeinvesteringer		-15,9	-8,0	-15	-15	-14,0
<i>Eksport :</i>						
- tradisjonelle varer		5,1	3,6	5 ¹⁾	5	
<i>Import :</i>						
- tradisjonelle varer		1,3	3,6	1½ ²⁾	1½	
<i>Arbeidsmarkedet:</i>						
- Sysselsetting	1,3 (s.j. jan-jan.)	0,2	0,8	½	½	
- Arb.ledighet (AKU) (i pst. av arb.styrken)	3,9 (s.j. jan.)	3,9	3,6	4	4	3,7
<i>Priser og lønninger:</i>						
- konsumpris (KPI)	2,0	2,3	2,1	2¼	2½	2,3
- konsumpris (KPI-JAE)	2,4	2,7	2,1	2½	2½	2,5
- lønnsvekst		2,9	3¼	3	-	3,1
<i>Valutakursforutsetning³⁾ :</i>						
- pst. endring fra året før	8,5	4,7	1,0	6,2	7½	7,4
<i>Renteforutsetning:</i>						
- pengemarkedsrente (nivå)	1,4	1,1	1,7	1 ⁴⁾	1¼	1,3
<i>Oljepris (i NOK):</i>	428	460	650		440	
¹⁾ Eksport fra Fastlands-Norge som inkl. tradisjonelle varer, reisetrafikk og annen tjenestetransport fra Fastlands-Norge						
²⁾ Import i alt; ³⁾ importveid kronekurs, I-44. Positivt tall innebærer svekket krone; ⁴⁾ Styringsrente						
-: anslag foreligger ikke						
<i>Kilde:</i>						
SSB, ØA 1/2015, mars 2015,						
Finansdepartementet, NB2015, okt.2014						
Norges Bank, Pengepolitisk rapport 1/2015, mars 2015						

Konjunkturtabell pr.30.04.2015					
2016	SSB	FIN	Norgs Bank	LO	NAM
	ØA 1/15		PR 1/15	apr.15	SØA (Mar)
<i>Økonomisk vekst:</i>					
- BNP fastlands-Norge	2,2		2	2¼	2,9
<i>Konsum:</i>					
- Privat konsum	2,2		2½	2½	2,3
- Offentlig konsum	2,4		2¼	2¼	2,4
<i>Bruttoinvesteringer:</i>					
- Fastlands-Norge	4,2		6¼	5	
- Oljeinvesteringer	-8,1		-10	-8	-8,0
<i>Eksport :</i>					
- tradisjonelle varer	3,8		2½ ¹⁾	4	
<i>Import :</i>					
- tradisjonelle varer	2,8		2¾ ²⁾	3	
<i>Arbeidsmarkedet:</i>					
- Sysselsetting	0,3		½	½	
- Arb.ledighet (AKU)					
(i pst. av arb.styrken)	4,1		4	4	3,7
<i>Priser og lønninger:</i>					
- konsumpris (KPI)	2,0		2¼	2	1,7
- konsumpris (KPI-JAE)	1,9		2¼	2	2,3
- lønnsvekst	3,1		3¼		3,4
<i>Valutakursforutsetning ³⁾ :</i>					
- pst. endring fra året før	-2,3		- 2½	- 2½	-1,6
<i>Renteforutsetning:</i>					
- pengemarkedsrente (nivå)	1,0		1 ⁴⁾	1¼	1,3
<i>Oljepris (i NOK):</i>	502			495	
¹⁾ Eksport fra Fastlands-Norge som inkl. tradisjonelle varer, reisetrafikk og annen tjenestetransport fra Fastlands-Norge					
²⁾ Import i alt; ³⁾ importveid kronekurs, I-44. Positivt tall innebærer svekket krone; ⁴⁾ Styringsrente					
-: anslag foreligger ikke					
<i>Kilde:</i>					
SSB, ØA 1/2015, mars 2015,					
Finansdepartementet, NB2015, okt.2014					
Norges Bank, Pengepolitisk rapport 1/2015, mars 2015					